

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Т.В. Степанова

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС
УЧАСНИКІВ ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ
У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ:
теоретико-правові та праксеологічні аспекти

Монографія

Одеса
2017

УДК 346.91:347.962(477)
С 794

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту економіко-правових досліджень НАН України
(протокол № 7 від 05.07.2017 р.)

Рецензенти:

Беляневич О. А. – доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу правового забезпечення ринкової економіки Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України;

Демченко С. Ф. – доктор юридичних наук, помічник Президента Національної академії наук України, Заслужений юрист України;

Резнікова В. В. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри господарського права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Степанова Т. В.

С 794 Процесуальний статус учасників позовного провадження у господарському судочинстві: теоретико-правові та праксеологічні аспекти : монографія / Т. В. Степанова ; НАН України, Інститут економіко-правових досліджень. – Одеса : Фенікс, 2017. – 494 с.

ISBN 978-966-02-8285-8

ISBN 978-966-928-170-8

У монографії досліджуються актуальні теоретико-правові та праксеологічні аспекти процесуального статусу учасників позовного провадження у господарському судочинстві на основі аналізу положень чинного господарського процесуального законодавства, узагальнення судової практики, історичного та зарубіжного досвіду. Аналізуються теоретико-правові засади інституту учасників позовного провадження у господарському судочинстві. Розкривається поняття та сутність господарсько-процесуального статусу учасників позовного провадження. Особливу увагу приділяється процесуальному положенню та статусу (системі загальних та спеціальних прав та обов'язків) учасників позовного провадження у господарському судочинстві.

Монографія призначена для науковців, викладачів, аспірантів і студентів юридичних навчальних закладів, суддів, адвокатів, а також працівників юридичних фірм та підприємств.

УДК 346.91:347.962(477)

ISBN 978-966-02-8285-8 (НБП НАН України)

ISBN 978-966-928-170-8 (Фенікс)

© Степанова Т. В., 2017

© Інститут економіко-правових досліджень НАН України, 2017

Зміст

ПЕРЕДМОВА.....	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ УЧАСНИКІВ ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ	
1.1. Поняття учасника позовного провадження у господарському судочинстві.....	8
1.2. Класифікація учасників позовного провадження у господарському судочинстві.....	34
1.3. Процесуальна взаємодія між учасниками позовного провадження у господарському судочинстві	61
Розділ 2. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ УЧАСНИКІВ ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ	
2.1. Поняття та структура процесуального статусу учасників позовного провадження	80
2.2. Умови реалізації процесуального статусу учасників позовного провадження у господарському судочинстві.....	102
2.3. Правова регламентація суспільних відносин між учасниками позовного провадження у господарському судочинстві.....	140
Розділ 3. ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС УЧАСНИКІВ ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ	
3.1. Система загальних прав та обов'язків учасників позовного провадження у господарському судочинстві.....	164
3.1.1. Загальні права учасників позовного провадження.....	164
3.1.2. Загальні обов'язки учасників позовного провадження.....	178

3.2. Система спеціальних прав та обов'язків учасників позовного провадження у господарському судочинстві.....	189
3.2.1. Процесуальний статус судді як обов'язкового і самостійного учасника позовного провадження	189
3.2.2. Особливості процесуального статусу осіб, які захищають власний інтерес у господарській справі.....	239
3.2.3. Процесуальний статус осіб, які захищають інтереси інших осіб у господарській справі	320
3.2.4. Особливості процесуального статусу третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, як учасників позовного провадження.....	343
3.2.5. Процесуальний статус судового експерта у господарському судочинстві	354
3.2.6. Процесуальний статус перекладача в господарському процесі.....	372
3.2.7. Особливості процесуального статусу посадових осіб підприємств, установ, організацій у господарському судочинстві.....	384
3.2.8. Процесуальний статус секретаря судового засідання у господарському процесі	398
ВИСНОВКИ.....	406
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	418

ПЕРЕДМОВА

Позовне провадження у господарському судочинстві суттєво відрізняється оперативністю та спрощеністю від аналогічних проваджень інших видів судочинств. При цьому оперативність та спрощеність здійснення правосуддя не повинні негативно впливати на рівень захисту прав та законних інтересів учасників таких проваджень. У будь-якому випадку мета судочинства – вирішення справи, усунення конфлікту між сторонами спору, впевненість учасників процесу в законності та обґрунтованості судового рішення та можливості використання різноманітного спектру прав та можливостей в обґрунтуванні власної позиції для переконання судді та інших учасників справи у своїй правоті.

Позовне провадження є основним, «класичним» видом провадження у господарському судочинстві, за допомогою якого вирішується переважна більшість господарських справ. Будь-який процес відбувається лише за обов'язкової наявності сторін спору, визначення автоматизованою системою документообігу суду конкретного судді (колегії суддів), що розглядатимуть даний спір. Господарські справи часто відрізняються від, зокрема, цивільних справ, великою кількістю учасників, оскільки зміна або встановлення певних прав та обов'язків сторін у більшості випадків спричиняє зміну прав та обов'язків їх контрагентів та інших суб'єктів господарювання, іноді навіть не залучених до розгляду справи.

З одного боку, учасники позовного провадження у господарському судочинстві не завжди обізнані на належному рівні щодо наявності певних прав та обов'язків, з іншого боку, у законодавстві залишилися прогалини щодо врегулювання процесуального статусу учасників позовного провадження (наприклад, свідка, секретаря судового засідання), практична діяльність виявляє численні недоліки реалізації законодавчих положень про статус окремих учасників позовного провадження у господарському судочинстві.

Одночасно слід зауважити, що ст. 55 Конституції України гарантує захист судом прав і свобод людини і громадянина [1], а

ст. 57 гарантує кожному право знати свої права і обов'язки [1]. Порушення прав та обов'язків будь-якої особи (навіть особи, яка не брала участі у розгляді справи, якщо господарський суд вирішив питання про її права та обов'язки), є підставою для скасування рішення господарського суду.

В теорії процесуального права щодо поняття «процесуальний статус» наявна термінологічна незлагодженість. Так, змішуються поняття «правовий статус», «процесуальний статус», «правове положення» та «процесуальне положення», які мають різне змістовне навантаження; дотепер точаться жваві дискусії щодо складу поняття «процесуальний статус», що ускладнює застосування даної категорії.

Через недосконалість законодавства склалася різна судова практика застосування положень про процесуальний статус учасників позовного провадження у господарському судочинстві. Зокрема, наявні численні випадки відмов у проведенні правових експертиз, помилкового залучення до справи третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, відмов у залученні до справи за ст. 30 Господарського процесуального кодексу України осіб, що не є посадовими особами на час розгляду справи тощо.

Дослідженням понять «статус» і «учасник процесу» присвятило свої праці багато відомих вчених різних галузей правової науки. У філософії права вказані дефініції досліджував В. С. Нерсисянц, у теорії держави і права – С. С. Алексєєв, О. Ф. Скакун. Окремі аспекти статусу учасників процесу досліджували у кримінальному процесі М. І. Бажанов, Ю. М. Грошовий, О. Б. Муравін, В. М. Тертишник, в адміністративному – О. В. Крикун, А. В. Шалягінова, у цивільному процесі – Н. О. Артеб'якіна, Я. Я. Мельник, в господарському (арбітражному) процесі – Г. М. Вулах, О. М. Чапля, В. С. Щербина та інші дослідники.

На теренах незалежної України системне теоретичне дослідження процесуального статусу учасників позовного провадження у цивільному судочинстві здійснювала С. С. Бичкова, у господарському судочинстві – В. М. Дем'як.

Однак дотепер у сучасній науці господарського процесуального права України відсутні системне дослідження процесуального статусу учасників позовного провадження та єдиний погляд науковців на поняття та склад процесуального статусу учасників процесу, не досліджено теоретико-правові засади ефективної взаємодії учасників провадження між собою, не систематизовано процесуальний статус учасників позовного провадження у господарському судочинстві, що обумовлює актуальність даного дослідження.

Глибоке теоретичне осмислення вказаних питань важливе при оновленні вітчизняного процесуального законодавства, адаптації його до європейського законодавства. Викладені міркування значною мірою визначили напрямок дослідження.

Сподіваємось, що монографія приверне увагу до теорії і практики господарського судочинства та стане поштовхом для актуалізації пошуку шляхів розв'язання наявних проблем.

Наукове видання

Степанова Тетяна Валеріївна

**ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС
УЧАСНИКІВ ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ
У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ:
теоретико-правові та праксеологічні аспекти**

Монографія

Редактор Т. Р. Короткий
Технічний редактор В. Г. Вітвицька

Підписано до друку 22.08.2017. Формат 60x84/16.
Ум.-друк. арк. 28,6. Зам. № 1708-03. Тираж 300 прим.

Видано і віддруковано ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25. Тел. (048) 7777-591.
e-mail: maritimebooks@yandex.ru
www.law-books.od.ua